

Water en vuur

De strategie van de socialistische arbeidersbeweging tegen extreem-rechts

Martine Klaasen en Julien Van Geertsom

vzw Welkom - ABVV

“Racisme is een kanker”. Die uitspraak van wijlen ABVV-voorzitter François Janssens is zowat de beste samenvatting van wat racisme voor een socialistische vakbond betekent.

Maar het is geen reden om hulpeloos bij de pakken te blijven zitten. Kanker is immers in vele gevallen niet langer een ongeneeslijke ziekte, mits drastisch ingrijpen en een goede nazorg.

Water en vuur

Het is niet correct een gelijkheidsteken te zetten tussen racisme en extreem-rechts. Extreem-rechts gaat over veel meer. Extreem-rechts komt op voor een autoritaire samenleving, gebaseerd op ongelijkheid, waar rechten de plaats ruimen voor gunsten, beperkt tot het ‘eigen volk’. Waar recht op arbeid moet wijken voor plicht tot arbeid, waar rechtvaardigheid, democratie en solidariteit inhoudsloze zaken zijn.

Extreem-rechts heeft zich in België, zoals in de rest van Europa, politiek georganiseerd in partijen zoals het Vlaams Blok, het Front National en Agir. Maar extreem-rechts gedachtengoed overstijgt deze partijen. Dat is een belangrijke vaststelling voor een vakbond die zich engageert om extreem-rechts te bestrijden.

Het ABVV is al jaren bezig met de bestrijding van extreem-rechts en de aandacht die daar momenteel aan besteed wordt, is in de eerste plaats een integraal onderdeel van al ons vakbondswerk. Als solidariteit, gelijkheid en rechtvaardigheid niet langer onze hoofdmotieven voor de actie blijven, heeft een socialistische vakbond geen bestaansredenen meer. Dat bewijst ook volgend citaat uit de congresresoluties van 1994: “Anderzijds moeten we ook ageren om: - de voedingsbodem die uiterst rechts in alle mi-

lieus vindt, te neutraliseren. We moeten de neo-liberale mechanismen bestrijden die leiden tot sociale uitsluiting, financiële onzekerheid, gebrek aan huisvesting en werkloosheid. Als vakbond moeten we oplossingen bieden aan de mensen en de tolk zijn van hun ontevredenheid, - op alle niveaus ervaringen uit te wisselen tussen jongeren en minder jongeren, tussen migranten en niet-migrant, tussen actieven en niet-actieven, over uitsluiting en de oplossingen ervan. Deze manier van werken is noodzakelijk indien men wil ingaan tegen wederzijds onbegrip en wrevel, tegen valse geruchten, tegen het bevorderen van individualisme en egoïsme, tegen de verdeeldheid van de arbeidersbeweging en tegen de opkomst van uiterst-rechts.” (Uit: congresresoluties nationaal ABVV-congres 19 en 20 oktober 1994).

Extreem-rechts staat voor een maatschappijmodel. Een socialistische vakbond als het ABVV ook. In 1994 verwoordde het congres dit op volgende manier: “In deze samenleving blijven wij de verdedigers van een samenlevingsmodel dat stoelt op onze socialistische waarden: solidariteit meer bepaald tussen actieven en niet-actieven, Belgen en migranten, rechtvaardigheid, gelijkheid (meer bijzonder tussen mannen en vrouwen), politieke, economische en sociale democratie.”

(o.c.). De tegenstellingen tussen het ABVV en extreem-rechts zitten diep. Ze gaan terug tot de meest fundamentele perspectieven en waarden waar beiden voor ijveren. Dit conflict toedekken is onmogelijk. Het proberen is zelfs nefast.

Racisme als locomotief

Zonder in de val te trappen en extreem-rechts en racisme als synoniemen te nemen, blijft het feit dat sinds 15 jaar het racisme de locomotief is van de extreem-rechtse expresstrein. Tot de jaren '80 bevond extreem-rechts zich in de marginaliteit van de politiek. Het bestond uit kleine groepjes nostalgici, mijmerend over een zwart verleden. Vanaf de jaren '80 echter slaagde een deel van deze beweging erin zich te groeperen en zich een nieuw profiel aan te meten. Vanaf dan profileert extreem-rechts zich als uitermate racistisch en migrant-onvriendelijk. Met hun demagogie wisten ze steeds ruimere delen van de bevolking te verleiden. Racisme evolueerde van een sluimerende bacterie naar een acute koortsaanval, een ziekte die zeer besmettelijk blijkt te zijn.

Vandaar dat het ABVV, de laatste jaren meer dan voordien, aandacht besteedt aan de bestrijding van racisme en vooroordelen. Ook in de eigen rangen worden we immers geconfronteerd met de gevolgen van de verrechtsing. Het ABVV is een massa-organisatie. De discussies en tendensen die in de ruime samenleving gevoerd worden, komen daarom ook automatisch naar boven in onze organisatie. Wanneer een partij als het Vlaams Blok in Vlaanderen 10% van de stemmen haalt, dan zijn er ook ABVV-leden die hun stem uitbrachten op die partij. De studies van Marc Swyngedouw namen alle twijfel weg: in Antwerpen waren 29 % van de Vlaams Blok-stemmers lid van het ABVV en jonger dan 35 jaar. Toegegeven, het waren toen en blijven nu harde en ontvullende cijfers.

Ook en vooral op de werkvloer wordt het ABVV geconfronteerd met extreem-rechts en hun gedachtengoed. Gesprekken over de problemen in onze samenleving escaleren meer dan vroeger in heftige discussies, die sterk geïnspireerd zijn door vooroordelen en racisme en die van migranten de zondebokken maken. Onze militanten kunnen er boeken over schrijven. Ingaan tegen extreem-rechts werd op die manier ook ingaan

tegen racisme en vooroordelen. Het ABVV trok daar zijn conclusies uit. De migrantenwerkingen werden vanaf 1990 sterk uitgebreid en namen naast een opdracht voor dienstverlening naar migranten toe ook de taak op zich om vormingen, acties en discussies over racisme en vooroordelen te organiseren, met als centrale doel onze militanten te ondersteunen. Algemene verklaringen afleggen en mooie resoluties stemmen volstaat immers niet. Als vakbond moeten we in de eerste plaats onze verantwoordelijkheid opnemen op ons werkterrein: de werkvloer. En dat vraagt om concrete actie.

Leren fietsen met vallen en opstaan

Door te leren uit ervaringen, door bijsturen en verderwerken bouwde het ABVV een strategie op om in te gaan tegen racisme en vooroordelen.

In 1990 lanceerden we een eerste affiche-campagne tegen het racisme. Drie foto-affiches die voornamelijk verwezen naar de gelijkenissen tussen Belgen en migranten: twee spelende kleuters ('ze spreken dezelfde taal'), twee studentes ('geslaagd eerste jaar Germaanse') en twee werknemers (een blanke brandweerman en een Turkse kalkblusser met de vraag 'zwarten buiten?'). De goedkeuring voor het project was unaniem. Tot de weerbots kwam. Welwillende vakbondssecretarissen die hun militanten vroegen deze affiches uit te hangen in hun bedrijf, kregen vaak nul op het rekest. Ook de militanten die met de beste bedoelingen de affiches wel uithingen, kregen op verschillende plaatsen de hele stroom van vooroordelen naar het hoofd geslingerd. En daar stonden ze dan, ongewapend in de discussie en tegenover hun eigen werkmakkers.

Het was duidelijk: dit kon niet lukken. Tijd voor evaluatie en bijsturing. Er werd een nieuwe optie genomen: onze militanten versterken door vorming. Als vakbond hebben we een lange traditie om via vormingen onze militanten te wapenen voor hun dagelijks militantenwerk in de onderneming. Maar zo vanzelfsprekend bleek het niet te zijn om 'Omgaan met racisme en vooroordelen' te programmeren. Vormingswerkers stelden zich een heleboel vragen. Hoe pak je dat aan? Per definitie lanceer je een sterk emotioneel geladen discussie die moeilijk in de hand te hou-

den is. En dus zetten we een stap terug. Training voor trainers: een opleiding voor de vormingswerkers met bijzondere aandacht voor de psychologische aspecten en vormingstechnieken. Daarvoor produceerden we een breed gamma van ondersteunend materiaal: een brochure rond vooroordelen, folders over extreem-rechts en een vormingsmap met scenario's en achtergronddocumentatie. Op deze manier gingen we stapje per stapje verder in onze strategie en slaagden we er meer en meer in militanten, via vorming, voor te bereiden op hun aartsmoeilijke taak.

In 1993 lanceerden we dan een nieuwe affiche die een appèl doet op het solidariteitsgevoel van onze leden. De onderliggende boodschap van de foto-collage-affiche was het besef dat racisme zich tegen ons keert. 'Racisme is tegen ons, en tegen alles wat we willen'. Racisme verdeelt. Wie op dit spoor verder reist zal op het einde van de rit moeten vaststellen dat niet alleen het voortbestaan van de vakbond bedreigd wordt, maar ook dat van de democratie in het algemeen.

Weg met de steunwielletjes

Op de meeste plaatsen waren ondertussen de vormingen en discussies over racisme en vooroordelen op gang gekomen. De vraag van militanten naar concrete werkinstrumenten tegen het racisme en discriminatie werd pertinent. Sinds 1993 propageert het ABVV een drietal acties naar onze militanten om in hun bedrijf aan de slag te gaan.

Er is de non-discriminatieclausule bedoeld om op te nemen in het arbeidsreglement. We vragen onze militanten om acties te ondernemen in hun bedrijf zodat een wijziging van het arbeidsreglement kan worden bekomen. Het arbeidsreglement kan aangevuld worden met een speciale clausule waarin duidelijk wordt gesteld dat racisme en discriminatie in hun onderneming niet geduld worden. Deze acties hebben één groot voordeel. Voor een wijziging van een arbeidsreglement is er een ruime consensus nodig in het bedrijf. Zowel werknemers als werkgevers moeten zich akkoord verklaren.

Deze discussies bleken een goede kapstok te zijn voor verdere acties, zoals voor 'Nederlands op de Werkvloer', 'Nederlands op de Werkvloer' zijn taallessen die tijdens de werkuren gegeven

worden en die gericht zijn op de werksituatie van de deelnemers. In 1992 importeerde het ABVV dit concept uit Nederland en sindsdien kent het ruime navolging.

In andere bedrijven heeft de non-discriminatieclausule aanleiding gegeven tot een verdergaand onderzoek van de positie van migranten in de onderneming. Hiervoor ontwikkelde het ABVV een 'controlelijst discriminatie'. Dit werkboek helpt onze militanten bij het screenen van hun bedrijf op directe en indirecte vormen van discriminatie. De controlelijst wijst meteen mogelijke pistes aan om de discriminaties weg te werken.

De meest recente campagne van het Vlaams ABVV promoot de non-discriminatieclausule in het arbeidsreglement. Door de affiche: 'Het begint met: ik ben geen racist, maar.... Denk na voor je maar zegt' trekken we de discussie verder door. Met de folders krijgt de non-discriminatieclausule een ruimere bekendheid bij onze militanten. De handleiding bij de non-discriminatieclausule stelt onze militanten in staat aan de slag te gaan in de onderneming.

En we boeken vooruitgang. In tientallen bedrijven uit verschillende sectoren is een non-discriminatieclausule in het arbeidsreglement opgenomen. Een greep uit de lange reeks: Opel Belgium (vroeger: General Motors), Ford Genk, Gistbrocade in Brugge, Pauwels Trafo in Mechelen, BMW, Stedelijk Onderwijs in Antwerpen, Rentokil, Volkswagen, Milo Schoonmaak, Agfa-Gevaert, Tupperware, Bayer, de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (RVA). De uitzendsector sloot onlangs een speciale CAO af met daarin een non-discriminatieclausule en de ACOD-parastatalen nam de clausule op in haar onderhandelingspakket voor de verschillende overheden.

ABVV, ACV en ACLVB: hand in hand

Niet alleen het ABVV is zich bewust van het sluipende gevaar van extreem-rechts gedachtengoed voor vakbonden. Ook op dit thema hebben de verschillende vakbonden elkaar gevonden, en wel met een unicum in de syndicale geschiedenis van dit land. Voor de sociale verkiezingen van 1995 werd zoals steeds een protocol tussen de vakbonden gesloten waarin ze zich verbinden tot een 'propere campagne'. Het tweede deel van

deze overeenkomst gaat integraal over het weigeren van kandidaten die deel uitmaken van racistische, anti-democratische of extremistische groeperingen. "Het ACV, het ABVV en de ACLVB engageren zich ertoe geen kandidaten voor te dragen die deel uitmaken van racistische, anti-democratische of extremistische groeperingen. Dit betreft meer bepaald:

- de personen die een politieke of andere verantwoordelijkheid in een extreem-rechtse groepering waarnemen.
- de personen die voor extreem-rechts militeren.
- de personen die binnen of buiten de onderneming propaganda voeren voor extreem rechts.
- de personen die een racistische daad stellen of racistische discriminaties organiseren." (Uit: Akkoord onder syndicale organisaties betreffende de sociale verkiezingen 1995).

Deze overeenkomst werd mogelijk nadat zowel het ABVV als het ACV op hun congressen beslisten om leden en militanten van extreem-rechtse partijen en bewegingen te schrappen uit het ledenbestand. Het ABVV nam die beslissing op het congres van oktober 1994. "Het ABVV stelt met ongerustheid de opmars van racistisch en fascistisch gedachtengoed vast. Meer nog dan in het verleden wil het ABVV zijn volle gewicht als organisatie gebruiken, samen met alle militanten, om die dreiging af te wentelen.

Het lidmaatschap van het ABVV is onverenigbaar met het lidmaatschap van extreem rechtse partijen of bewegingen. Daarom is er binnen het ABVV geen plaats voor racisme, vreemdelingenhaat of fascistisch gedrag. We moeten actief voortwerken aan de ontwikkeling van onze argumenten tegen racistische acties en demagogie." (Uit: congresresoluties nationaal ABVV congres 19 en 20 oktober 1994).

In Vlaanderen reageerde het Vlaams Blok furieus. Het beschuldigde het ABVV van een heksenjacht. Voor ons is dat het bewijs dat we een extreem-rechtse partij als het Vlaams Blok hebben geraakt waar het hen het meest pijn deed.

Verderbouwend op het akkoord voor de sociale verkiezingen, lanceerden ABVV, ACV en ACLVB in volle verkiezingsperiode een gezamenlijke campagne: 'Ieder zijn kleur', een brochure waarin militanten worden opgeroepen om werk

te maken van een non-discriminatieclausule in hun arbeidsreglement, 'Nederlands op de Werkvloer' en van de 'Controlelijst discriminatie'.

Nieuwe uitdagingen

Racisme en vreemdelingenhaat zijn lokkertjes voor extreem-rechts. Tot op heden kwamen ze maar zelden naar buiten met hun maatschappijvisie op ruime schaal. Dat zou een heleboel mensen afschrikken. Vandaag voelt een extreem-rechtse partij als het Vlaams Blok zich echter sterk genoeg om een campagne over arbeid en sociale zekerheid te lanceren, met de slogan: "Werk voor eigen volk eerst". Symbolisch door op 1 mei te manifesteren in Aalst bij het standbeeld van priester Daens. Inhoudelijk door het massaal verspreiden van pamfletten en geluidscassettes. Zoals de nazi's met hun SA-afdelingen in de jaren dertig, wil het Vlaams Blok de steun consolideren die ze tot nu toe verwierf bij haar arbeidersbasis. Goed wetende dat hun project geen schijn van kans maakt zolang er vakbonden bestaan die in het verzet gaan tegen extreem-rechts, lanceert het Vlaams Blok met de nieuwe campagne een frontale aanval op alles wat vakbond en sociaal is.

De verontwaardiging over de Vlaams Blok-putsch was groot, de tegenreacties aanzienlijk. Dat zijn hartverwarmende vaststellingen voor elke democraat in Vlaanderen. De socialistische 1 mei-manifestatie in Aalst is uitgegroeid tot een hulde aan solidariteit, gelijkheid en rechtvaardigheid. Symbolisch scoorde democratisch Vlaanderen een goed punt. Het inhoudelijk werk is een echter werk op langere termijn. Dit zal van alle democratische krachten en vooral van vakbonden een nog diepgaander tegenoffensief vragen.

Besluit

Een socialistische vakbond zal het nooit kunnen vinden met extreem-rechts, zoals extreem-rechts altijd zal gruwelen van het perspectief van een rechtvaardige, solidaire samenleving gebaseerd op gelijkheid tussen alle mensen.

ABVV en extreem-rechts waren, zijn en blijven water en vuur. Met de algemene wijsheid in het achterhoofd: 'wie in het midden van de weg blijft staan, wordt overreden', kiest het ABVV duidelijk kant en fietst tegen de stroom in.